ਉੱਤਮ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ

(2012 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 485)

ਜੂਨ 02, 2022

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ ਅਤੇ ਹਿਮਾ ਕੋਹਲੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਕਈ ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਕੀਮਤ – ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ 302 – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜੋ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-9 (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-14 (ਆਈਓ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 (ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ) ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਸੰਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗਤਾ ਦਿੱਤੀ – ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਜਿਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਇੱਕਲੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-14 ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-14 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਦੀ ਹੈ – ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ – ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

**ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 32, 60 – ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਧਾਰਾ 32, ਧਾਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ – ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 32 ਧਾਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਕਿ 'ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ'**

ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ' ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਸਿੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗਤਾ ਦਾ – ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਹੋਲਡ: 1.1 ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਆਖਰੀ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਜੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਬਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ. ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ 'ਤੇ ਸਟੇਜ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਏ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬਿਆਨ, ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੀੜਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਗਵਾਹ, ਇੱਕ ਚੁਕਵਾਂ ਤੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਜਨਰਲ ਲਈ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ 'ਸੁਣਵਾਈ ਸਬੂਤ ਅਪ੍ਰਵਾਨਯੋਗ ਹੈ' ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਸਿੱਧਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਰਾਹ-ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣੋ. ਕਈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਸਵਾਲ ਜੋ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿੱਟਾ. ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗੰਢ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਕ ਸਬੂਤ। ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਬੰਧਤ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹੋਵੇਗਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ/ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ/ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਕਰਨਗੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਭੌਤਿਕ ਸਬੂਤ, ਅੱਖ ਜਾਂ ਹੋਰ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਿਯਮ ਹੈ ਸਮਝਦਾਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ

ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ. ਉਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਸੀ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਇੱਕ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੁਝ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੀ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਚਤ ਕਾਰਕ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮਰਨ ਦੇ ਉਕਤ ਐਲਾਨ 'ਤੇ। ਇੱਕ ਮਰਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਇੱਕ ਬੇਰੁਚੀ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 11, 15, 19, 22 ਅਤੇ 25][872-ਜੀ; 873-ਏ-ਸੀ; 875-F-G; 876-ਏ-ਸੀ; 880-ਸੀ-ਡੀ; 882-D-F]

ਨਲਪਤੀ ਸਿਵਿਆ ਬਨਾਮ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਗੁੰਟੂਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2007) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 465 : [2007] 10 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 347; ਅਰਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (2001) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 407 : [2001] 3 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 218; ਕੁੰਡੁਲਾ ਬਾਲਾ ਸੁਬ੍ਰਹਮਣਯਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (1993) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 684 : [1993] 2 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 666; ਸ਼ੁਧਾਕਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2012) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 569 : [2012] 7 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 128; ਪਾਨੀਬੇਨ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ) ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 474 : [1992] 2 ਐਸਸੀਆਰ 197; ਲਖਨ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 514 : [2010] 9 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 705; ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ ਵੀ. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2008) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 468 : [2008] 8 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 956; ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2008) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 265 : [2008] 2 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 959; ਉੱਤਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਵੀਰਪਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ (2022) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 741 : 2022 (2) ਜੇਟੀ 503; ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 264 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

1.2 ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਚੂੰਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਮੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹਰ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-12 ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-12 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਜਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ

ਜਹੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਪੜੋਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਦ ਹੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਆਈ.ਓ. (ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14) ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-12, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮਿੱਤਰ, ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਰਜਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ, ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਦੋ ਮੌਖਿਕ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ 93% ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਭੁਗਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਹੋਣ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹਨ। ਆਈ.ਓ. (ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14) ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ 3.20 ਵਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਐਸ.ਈ.ਐਮ. (ਪੀ ਡਬਲਯੂ-9) ਨੇ ਦੂਜਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ 4.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 5.00 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਸੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਸੰਸਕਰਣ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸਬੰਧ ਸਨ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸੀ ਜੋੜੇ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਜਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਾਰੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ **ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-2 **ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-12, ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ 'ਤੇ ਪਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਬੈਕ-ਅੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਬੂਤ **ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-2 **ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-12 ਦਾ। ਆਏ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ. **ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-2 **ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-12 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਜੁਰਮ ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 27, 31, 34, 36-39][883-ਬੀ; 884-ਈ-ਜੀ; 886-ਏ-ਸੀ; 888-ਏ-ਸੀ]

ਅਰੁਣ ਭੀਮਦਾਸ ਪਵਾਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2008) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 222 : 2008 (1) ਜੇ.ਟੀ. 348; ਪੂਨਮ ਬਾਈ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ (2019) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 145 : 2019 (5) ਜੇ.ਟੀ. 403 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਰਿਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ (2003) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 661 : [2003] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 457; ਭਗਵਾਨ ਤੁਕਾਰਾਮ ਡਾਂਗੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2014) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 270 : [2014] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 753; ਤ੍ਰਿੰਬਕ ਮਾਰੋਤੀ ਕਿਰਕਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2006) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 681 : [2006] 7 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 156 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[2007] 10 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 347 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2001] 3 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 218 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2003] 1 ਐਸਸੀਆਰ 457 ਪੈਰਾ 9 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2014] 3 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 753 ਪੈਰਾ 9 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2006] 7 ਸਪਲ. ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 156 ਪੈਰਾ 9 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1993] 2 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 666 ਪੈਰਾ 12 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2012] 7 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 128 ਪੈਰਾ 13 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[1992] 2 ਐਸਸੀਆਰ 197 ਪੈਰਾ 14 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2010] 9 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 705 ਪੈਰਾ 16 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2008] 8 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 956 ਪੈਰਾ 17 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2008] 2 ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. 959 ਪੈਰਾ 18 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2012 ਦਾ 485

.

ਬੰਬਈ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਗਪੁਰ ਬੈਂਚ, ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 26.07.2010 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 149 ਦਾ 1997.

ਰੋਹਨ ਥਾਵਨਾਨੀ, ਪ੍ਰਤੁਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ ਵੰਦਨਾ ਸਹਿਗਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ.

ਸਚਿਨ ਪਾਟਿਲ, ਰਾਹੁਲ ਚਿਤਨਿਸ, ਆਦਿਤਯ ਏ. ਪਾਂਡੇ, ਜਿਓ ਜੋਸਫ, ਮਿਸ ਸ਼ੈਤਾ ਸ਼ੇਲਪ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਹਿੰਮਾ ਕੋਹਲੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ.

1. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨਾਗਪੁਰ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਭਾਗੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ 26ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 2010 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 29ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1997 ਨੂੰ 8ਵੇਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਨਾਗਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ₹ 1,000/- ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

(ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣ ਲਈ।

2. ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 19 ਮਾਰਚ, 1994 ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਟੀ.ਵੀ. ਮਿਕੈਨਿਕ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ, ਨਾਮਤ: ਕੁਸੁਮ ਗਾਯਕਵਾਡ ਨਾਲ ਅਵੈਧ ਸੰਬੰਧ ਸੀ। 26 ਮਾਰਚ, 1995 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕੁਸੁਮ ਗਾਯਕਵਾਡ ਇੱਕ ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਸੁਮ ਗਾਯਕਵਾਡ ਨਾਲ ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਗਏ ਹੋਣ ਲਈ ਟੋਕਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੁਸੁਮ ਗਾਯਕਵਾਡ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਵੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ 27 ਮਾਰਚ, 1995 ਨੂੰ, ਸਵੇਰੇ 11.00 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੁਸੁਮ ਗਾਯਕਵਾਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ। ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨੇ ਤਲਾਕ ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਖੋ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਤੀਲੀ ਜਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਉੱਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ। ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ, ਛਾਤੀ, ਪੇਟ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਮਾਯੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ 31 ਮਾਰਚ, 1995 ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ ਲਿਆ।

3. ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਾਯੋ ਪੁਲਿਸ ਬੂਥ, ਨਾਗਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਧੁਕਰ ਗਿਤੇ (ਪੀਡਬਲਿਊ-14) ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਐਲ.ਓ. ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਸਾੜੀ ਦਾ ਪੱਲੂ ਉਸ ਸਟੋਵ ਉੱਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਨੈਕਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਉੱਤੇ, ਐਲ.ਓ. ਨੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਂਟਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵੱਲ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਪੰਚਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ

ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਦਾ ਬਿਆਨ 3.20 ਵਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ (ਐਕਸ.47)। ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ, ਪੁਸ਼ਪਾਬਾਈ ਦਾ ਬਿਆਨ ਖਾਸ ਐਗਜ਼ਿਕਿਊਟਿਵ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ (ਪੀਡਬਲਿਊ-9) ਵੱਲੋਂ 4.30 ਤੋਂ 5.00 ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਐਕਸ.38)। ਇਹ ਦੂਜਾ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਸੀ।

4. 3 ਫਰਵਰੀ, 1997 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 302 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, ਮਾਮਲਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ 'ਐਸਈਐਮ' ਲਈ ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 15 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਾਦੇਵ ਉਚਾਲੇ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2); ਰਾਜੂ ਲਾਰੋਕਰ, ਐਸਈਐਮ (ਪੀਡਬਲਿਊ-9); ਸਮੀਰ ਵਿਜੈ ਚੌਧਰੀ ਜੂਨੀਅਰ ਰੈਜਿਡੈਂਟ ਡਾਕਟਰ (ਪੀਡਬਲਿਊ-10); ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸੇਠੀਆ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ; (ਪੀਡਬਲਿਊ-11); ਬਲਾਜੀ ਮੋਹਦ (ਪੀਡਬਲਿਊ-12); ਭਾਉਰਾਓ ਪਾਟਿਲ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ; ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਮਧਿਆਸਥ ਪੀਐਸਆਈ (ਪੀਡਬਲਿਊ-13); ਐਸਆਈ ਮਧੁਕਰ ਗਿਤੇ (ਪੀਡਬਲਿਊ-14), ਜੋ ਕਿ ਆਈਓ ਸੀ; ਅਤੇ ਰੁਸ਼ੀ ਭੋਨਾਕਰ ਏਪੀਆਈ (ਪੀਡਬਲਿਊ-15)। ਪੰਦਰਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਗਵਾਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ। 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1997 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਅਪਰਾਧ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ **ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-9 **ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-14 **ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ**-2 ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-12, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ।

5. ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੈਰੋਸੀਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੈਮੀਕਲ ਐਨਾਲਾਈਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

6. ਮਿਸਟਰ ਰੋਹਨ ਥਾਵਾਨੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਆਈ.ਓ. (ਐਕਸ.-47) ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਈ.ਐਮ. (ਐਕਸ.-38) ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਦੇਵ ਉਚਾਲੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-2) ਅਤੇ ਮਧਿਆਸਤਾ, ਬਾਲਾਜੀ ਮੋਹੋਦ (ਪੀਡਬਲਯੂ-12) ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-14 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ

ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕੁਸੁਮ ਗਾਇਕਵਾਡ (ਪੀਡਬਲਯੂ-8) ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜੇ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਲਾਏ ਗਏ ਦਹੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਸਕਰਣ ਉਹ ਸੰਪੂਰਣ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 161 ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1898* ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਿਆਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ।

7. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਕਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਅਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕਈ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਕਹੇ ਗਏ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ 'ਨੱਲਾਪਾਟੀ ਸਿਵਾਇਆ ਬਨਾਮ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਅਫਸਰ, ਗੁੰਟੂਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੀ ਅਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲਈ 'ਅਰਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਬਿਹਾਰ*', 'ਅਰੁਣ ਭੰਡੁਲਾਸ ਪਾਵਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ*', ਅਤੇ 'ਪੂਨਮ ਬਾਈ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਛੱਤੀਸਗੜ*' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

8. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮਿਸਟਰ ਸਚਿਨ ਪਾਟਿਲ, ਜਵਾਬੀ - ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਉਪਸਥਿਤ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਧਾਰਨ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨ, ਪਹਿਲਾ ਆਈ.ਓ. ਦੁਆਰਾ ਦੁਪਹਿਰ 3.20 ਵਜੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਐਸ.ਈ.ਐਮ. (ਪੀਡਬਲਯੂ-9) ਦੁਆਰਾ ਦੁਪਹਿਰ 4.30 ਵਜੇ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਸੰਗਤ ਸਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਡਾਕਟਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ-10) ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਫਿਟਨੈਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦਾਰ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-2) ਅਤੇ ਮਧਿਆਸਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-12) ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵੀ ਪੀੜਤ ਦੇ ਵਰਜਨ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਲਗਾਤਾਰ ਰਹੋ ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਣ

ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੇਮਲਾਲੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਾਵਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ।ਸੀ ਮਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਹਨ,

9. ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਮੂਲ ਬਿਆਨ ਲਗਾਤਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਵੀਰਪਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ; ਬਿਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਟੁਕਾਰਾਮ ਡਾਂਗੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਾਰੋਤੀ ਕਿਰਕਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ।

10. ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਗਏ ਤਰਕਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਮੌਖਿਕ ਸਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਸਨ।

11. ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਉਹ ਆਖਰੀ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਆਸੰਨ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਚੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਚਣ ਦੇ ਚਾਨਸ ਲਗਭਗ ਨਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 32" ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ, ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਮਰਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਕਿ 'ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਸਬੂਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਸਿੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

12. ਕੁੰਡੁਲਾ ਬਾਲਾ ਸੁਬ੍ਰਹਮਣਯਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਸੀ:

“18. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32(1) ਇਸ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ

ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ-ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ। ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਤਹਿਤ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਏ ਵਿਅਕਤੀ, ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ, ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਤੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਹਾਲਤ. ਉਸ ਦੀ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮੌਤ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਗੰਭੀਰ ਪਲ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਇਸ ਲਈ, ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੀੜਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਦ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਟੁਕੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਜਿਹੀ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ, ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੇ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ....."

13. ਸ਼ੁਧਾਕਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 15 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:

"20. "ਮਰਣ ਦਾ ਐਲਾਨ" ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਆਖਰੀ ਬਿਆਨ ਹੈ ਇੱਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਖਦਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਚ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਬੋਲੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਜਾਂ ਝੂਠਾ ਫਸਾਉਣਾ, ਫਿਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੰਸਕਰਣ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਬੂਤ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ।

14. ਪਾਨੀਬੇਨ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ) ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ16 ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਚਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ:

“18. ..... (i) ਇੱਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਮਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ

ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। (ਮੰਨੂ ਰਾਜਾ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ. 17 ਦਾ ਰਾਜ)

(ii) ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ, ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਰਾਜ ਦੇ ਯੂ.ਪੀ. v. ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ18; ਰਾਮਾਵਤੀ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਬਿਹਾਰ19)।

(iii) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਟਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,

(iv) ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਰਸ਼ੀਦ ਬੇਗ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਾ)

(v) ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। (ਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ)

(vi) ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਿਤ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। (ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ)

(vii) ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੁਰਤੀ ਲਕਸਮੀਪਤੀ ਨਾਇਡੂ")

(viii) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਬਿਆਨ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਲਟ, ਬਿਆਨ ਦੀ ਛੋਟਾਈ ਹੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (ਸੁਰਜਦੇਵ ਓਜ਼ਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਰਾਜ").

(ix) ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਡੀਕਲ ਰਾਇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਇਸ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਮੈਡੀਕਲ ਰਾਇ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। (ਨਨਹਾਉ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ)।

(x) ਜਿੱਥੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਵਰਜਨ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਦਨ ਮੋਹਨ")।

15. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਈ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਲਈ ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ

ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਕੀ ਹੋਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਪੇਚੀਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਫਿਟਨੈਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ/ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

16. ਲਕਸਮਣ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ3, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਸਾੜ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ :

“9. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੈਕਸਿਮ ਕੋਈ ਵੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲਈ ਮਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ “ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ”। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 (ਇਸਨੂੰ “ਸਬੂਤ ਐਕਟ” ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਸਾਮਾਨ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ ਸਿੱਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹਨ।

10. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੇਠ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ/ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵੱਲੋਂ ਸਵੈਚ੍ਛਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇਸ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਏ। ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਸ਼ੱਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਸਿਖਲਾਈ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਬਿਆਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਦੀ

ਛੋਟਾਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਕੇਲਾ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਸਕਰਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਵੇਖੋ ਖੁਸ਼ਾਲ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਬੌਂਬੇ, **ਰਸ਼ੀਦ ਬੇਗ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਐਮ.ਪੀ., ਰਾਮਚੰਦਰ ਰੈੱਡੀ ਬਨਾਮ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰc, ਸਟੇਟ ਆਫ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ ਲਕਸ਼ਮੀਪਤੀ ਨਾਇਡੂ, ਉਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਰਾਜਸਥਾਨe, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਐਮ.ਪੀ.f, ਮੁਖਾ ਕੁਰੂ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟg, ਸਟੇਟ ਆਫ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਵਾਕੇਨh ਅਤੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਰਾਜਸਥਾਨ**।)।

17. **ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ**:

“13. ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ। ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਭਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਸਵੈਚਛਿਕ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਫਿੱਟ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਕਈ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਜੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। (ਵੇਖੋ ਕੁੰਡੁਲਾ ਬਾਲਾ ਸੁਬ੍ਰਹਮਣਯਮ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ.ਪੀ.) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਗਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

18. **ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ**:

“16. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਇਸ ਲਈ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਆਨ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁਹਾਨੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੋਟਿਵ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਮਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਮਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸਹੀਪਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਲਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਟਿਊਟਰਿੰਗ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਮਪਟਿੰਗ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਉਤਪਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹੀ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਹੀ

ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਮੈਡੀਕਲ ਰਾਏ ਮੁਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਫਿਟਨੈਸ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿਟ ਸੀ ਬਿਨਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ, ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਅਦਾਲਤ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੈਚਛਿਕ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਮੰਨੇ। ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੈਚਛਿਕ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

19. ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਮਾਦੀ ਸਬੂਤਾਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਜਾਂ ਅਨਿਵਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮੌਜੂਦਾ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਲਈ, ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਕਿ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਸੀ, ਸਚਾਈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

20. **ਕੁੰਡੁਲਾ ਬਾਲਾ ਸੁਬ੍ਰਹਮਣਿਅਮ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੁਸੰਗਤ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਸਮੇਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਸਮੇਤ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਵੈਚ੍ਛਿਕ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੀਕ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

21. **ਵੇਪੰਪ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:**

"16. ਹੁਣ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ, ਕਿ ਕੋਈ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੁੰਨ ਰਾਜ", ਅਤੇ ਪੰਬੀਏਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਗੁਜਰਾਤ1,

ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸਵੈਚ੍ਛਿਕ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸੂਬਾ ਯੂ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ2 ਅਤੇ ਰਾਮਾਵਤੀ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਸੂਬਾ ਬਿਹਾਰ3 ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।"

22. ਪਰੰਤੂ, ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਖਾਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਕਾਰਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਨੱਲਾਪਾਟੀ ਸਿਵਾਇਆ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

“46. ਇਹ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਮੈਡੀਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਟੀ. ਨਰਸਿੰਹਾਰਾਓ, ਕੈਜੁਅਲਟੀ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੀ ਗੈਰ-ਜਾਂਚ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਸਰਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ।

xxxx

xxxx 52. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਜਗਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਸਮੇਤ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਕੇਸ 'ਚ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਹੀ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਮਿਲਿਤ ਅਸਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

23. **ਅਰਵਿੰਦ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਐਹਤਿਆਤ ਵਰਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਜੇਕਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਬੂਤੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

24. **ਉਹ ਸਿਦਾਂਤ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਿਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹਵਾਲੇ ਲਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:**

"16. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ, ਮਦਰਾਸ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ, (1) ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਇਕੋ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਮਿਲੇ; (2) ਹਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ; (3) ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ; (4) ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਕ ਹੋਰ ਟੁਕੜੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਹੀ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;(5) ਕਿ ਏ ਮਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਭਾਵ, ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬ, ਅਤੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ, ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਾਲੋਂ ਜੋ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚਰਿੱਤਰ, ਅਤੇ (6) ਕਿ ਮਰਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਫ਼ੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ ਰਾਤ; ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਿਆਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ; ਕਿ ਬਿਆਨ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕਈ ਮੌਕੇ ਸਨ, ਜੇ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਬਿਆਨ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ

ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਟਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

25. ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਦਿਲਚਸਪ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਨਮਾਨਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਗੜਬੜ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ [ਹਵਾਲਾ: **ਮੁੰਨੂ ਰਾਜਾ (ਉਪਰੋਕਤ), ਪਾਨੀਬੇਨ (ਉਪਰੋਕਤ), ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ (ਉਪਰੋਕਤ), ਰਾਮਾਵਤੀ ਦੇਵੀ (ਉਪਰੋਕਤ) ਅਤੇ ਵੀਰਪਾਲ** (ਉਪਰੋਕਤ)]।

26. ਹੁਣ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ 27ਵੇਂ ਮਾਰਚ, 1995 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ਚੰਦਰ ਸੇਠੀਆ (ਪੀਡਬਲਿਊ-11), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਬਾਂਹਾਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ, ਛਾਤੀ, ਪੇਟ, ਪਿੱਠ, ਗਰਦਨ, ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ 93% ਤੱਕ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸੀ।

27. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਐਸ.ਈ.ਐਮ. (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9) ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਆਈ.ਓ. (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-14) ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2) ਅਤੇ ਬੈਜੂ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-12), ਮਧਿਆਸਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੇਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਸ.ਈ.ਐਮ. (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9) ਅਤੇ ਆਈ.ਓ. (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-14) ਦੁਆਰਾ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਅਪਨਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

28. **ਆਈ.ਓ., ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਧੁਕਰ ਗਿਤੇ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-14) ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਲੱਗਾ ਕਿ:**

(a) **ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਜੋ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14** ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਵਿਖੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਏ ਉਸ ਦੀ ਸਾੜੀ (ਪੱਲੂ) ਦੀ ਸੀਮਾ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ 'ਤੇ ਸਨੈਕਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਲਦੇ ਸਟੋਵ 'ਤੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ 12.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਜੋ ਪੀਡਬਲਯੂ-14 ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ;

(b) ਸਰੋਤ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਕਤ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼;

(c) ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ;

(d) ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

(e) ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇਕਾਂਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ ਐੱਸ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ/ਟਿਊਟਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ.

29. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੇ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:

(a) ਹਾਜ਼ਰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

(b) ਮਰੀਜ਼ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9 ਵੱਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

(c) ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ;

(d) ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9 ਨੇ ਖੁਦ ਮਰੀਜ਼ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ, ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ;

(e) ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸਦੇ ਦਸਤਖਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ;

(f) ਮਰੀਜ਼ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਦੇ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

30. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।

31. ਚੂੰਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ

ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਖਾਮੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹਰ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-12 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

32. ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਾਦੇਵ ਉਚਾਲੇ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2), ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਸੜਨ ਬਾਰੇ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਯੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦੌੜਿਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ ਨੇ ਸੜਨ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਰੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਣਕ ਦਾਣਾ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਮੁਲਜ਼ਮ ਘਰ 'ਤੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 1994 ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੀ ਧੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਕੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਰਸੀਵਿਲ ਪਿੰਡ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਹਾਇਕ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮੁੜ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਾਮਨੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਕੜਗੰਜ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਧੀ ਦੇ ਸੜਨ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਈ.ਓ. ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਧੁਕਰ ਗਿਤੇ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-14) ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, **ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਦਾ ਬਿਆਨ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ, ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੈਸੇ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਚਰਿੱਤਰ, ਆਦਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੀ ਵਾਰੀ 'ਤੇ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸੀ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-2** ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

33. ਦੂਜਾ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਬਲਾਜੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-12) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਧਿਅਕਾਰੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੋਂ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੇਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਨੇ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਲਕੜਗੰਜ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ

ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਈ, ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਯੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਣਕ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਘਰ ਆਇਆ, ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਬਨ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਤੀਲੀ ਜਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

34. ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਕਰਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦਾਜ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪੜੋਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਦ ਹੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਗਵਾਹ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

35. **ਅਰੁਣ ਭੰਡਾਉਸ ਪਾਵਰ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਸਮੇਤ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਪੀੜਤ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਪੀੜਤ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਮਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕਾਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 161 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਮਕ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਕਤ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਗਵਾਹ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। **ਪੂਨਮ ਬਾਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ**:

"16. ਜਿਹੜੇ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ

ਅਨੁਸਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਲਲਿਤਾ ਸ਼ੁਖ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2), ਪਰਮ ਸਾਹੂ (ਪੀਡਬਲਿਊ 3), ਪਾਰਵਤੀ ਬਾਈ (ਪੀਡਬਲਿਊ 4), ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊਜ਼ 2, 3, ਅਤੇ 4 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਸੰਸਕਰਣ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪਿੱਛੇਹਟ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 161 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਥਿਤ ਮੌਖਿਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਰਕ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਾ ਸਬੂਤ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਮੌਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੀ ਡਬਲਯੂs 2, 3 ਅਤੇ 4 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹੈ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਕਰਣ, ਅਤੇ ਇਹ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।"

36. ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੈਮ (ਪੀਡਬਲਿਊ-9) ਅਤੇ ਆਈ.ਓ. (ਪੀਡਬਲਿਊ-14) ਦੁਆਰਾ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਿਊ-2, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-14 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ, ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਦੋ ਮੌਖਿਕ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, 27ਵੀਂ ਮਾਰਚ, 1995, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ 93% ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਭੁਗਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਆਈਓ (ਪੀਡਬਲਿਊ-14) ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ 3.20 ਵਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈਮ (ਪੀਡਬਲਿਊ-9) ਨੇ ਦੂਜਾ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ 4.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 5.00 ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਨੇ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ।

37. ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਮਰਣ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦਾਜ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਅਭਿਯੋਗ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੜੋਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਸਾਇਆ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ 'ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਆ ਹੈ।

38. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਮਰਣਾਸੰਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਔਖਾ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ। ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

39. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜਤਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

**ਆਦੇਸ਼**

ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ, ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ 29.04.1997 ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ 26.07.2010 ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate